

Олешко А.А.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Київського національного університету технологій та дизайну

Канцур І.Г.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Університету державної фіскальної служби України

Oleshko Anna

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Management and Public Administration Department
Kyiv National University of Technologies and Design

Kantsur Inna

Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of the Department of Management
University of the State Fiscal Service of Ukraine

УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

MANAGEMENT OF THE BUDGET PROCESS OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті досліджено сучасний стан управління бюджетним процесом України та визначено нові підходи до управління бюджетними ресурсами держави в умовах євроінтеграції. Визначено, що управління бюджетним процесом є одним із напрямів управлінської діяльності, який забезпечує цілісність управління фінансовою системою держави та реалізацію і досягнення її фінансових цілей. Авторами проаналізовано основні результати виконання бюджету держави за останні 10 років, розраховано показники ефективності виконання Зведеного бюджету України протягом 2009–2018 рр. та коефіцієнт економічної і соціальної ефективності. Зроблено висновок, що в умовах євроінтеграції збалансованість бюджету повинна досягатися шляхом знаходження додаткових джерел доходів на основі подолання тіньового сектору економіки держави, а не шляхом скорочення витрат, особливо на соціальну сферу. Встановлено, що під час формування нових підходів до управління бюджетним процесом в умовах євроінтеграції на стадії виконання бюджетів важливим є ефективне виконання функцій, які покладено на органи державної влади, від результативності яких залежить ефективність бюджетного процесу.

Ключові слова: бюджет, бюджетний процес, управління бюджетним процесом, євроінтеграція, процес глобалізації, економічна нестабільність.

В статье исследовано современное состояние управления бюджетным процессом Украины и определены новые подходы к управлению бюджетными ресурсами государства в условиях евроинтеграции. Определено, что управление бюджетным процессом является одним из направлений управленческой деятельности, которое обеспечивает целостность управления финансовой системой государства, реализацию и достижение ее финансовых целей. Авторами проанализированы основные результаты выполнения бюджета государства за последние 10 лет, рассчитаны показатели эффективности выполнения Сводного бюджета Украины в течение 2009–2018 гг., коэффициент экономической и социальной эффективности. Сделан вывод, что в условиях евроинтеграции сбалансированность бюджета должна достигаться путем нахождения дополнительных источников доходов на основе преодоления теневого сектора экономики государства, а не путем сокращения расходов, особенно на социальную сферу. Установлено, что при формировании новых подходов к управлению бюджетным процессом в условиях евроинтеграции на стадии исполнения бюджетов важно эффективное выполнение функций, которые возложены на органы государственной власти, от результативности которых зависит эффективность бюджетного процесса.

Ключевые слова: бюджет, бюджетный процесс, управление бюджетным процессом, евроинтеграция, процесс глобализации, экономическая нестабильность.

The article investigates the current state of management of the budget process of Ukraine and defines new approaches to managing the state budget resources in the context of European integration. It is determined that the management of the budget process is one of the directions of management activity, which ensures the integrity of the management of the financial system of the state and the implementation and achievement of its financial goals. It is emphasized that the efficiency of managing the budget process depends on ensuring the sustainable development of the country, the fulfillment of social obligations to the state by the state, the effective formation and use of financial resources, the creation of a sufficient financial basis for the development of the country, the realization of government functions, optimization of sources of budget revenues and expenditures, improvement of the activity of the executive and legislative bodies in the budget sphere and so on. The authors analyze the main results of the state budget execution for the last 10 years, calculate the performance indicators of the Consolidated Budget of Ukraine during 2009–2018 and the coefficient of economic and social efficiency. It has been concluded that in the context of European integration, budgetary balance must be achieved by finding additional sources of income on the basis of overcoming the shadow sector of the state's economy, and not by reducing costs, especially in the social sphere. It is established that in forming new approaches to managing the budget process in the context of European integration at the stage of budget execution, it is important to effectively perform the functions entrusted to public authorities, on which the effectiveness of the budget process depends. Our approaches to the management of the state budget resources in the context of European integration will help to optimize the management of the budget process of Ukraine, increase the transparency of the work of public authorities, increase the efficiency of use of budget funds, investment attractiveness of the country and increase the international ranking of Ukraine in ensuring a comprehensive economic transition into a European economy for EU membership.

Keywords: budget, budget process, management of budget process, eurointegration, process of globalization, economic instability.

Постановка проблеми. У сучасних глобалізаційних процесах та в умовах євроінтеграції гостро стоїть питання оптимізації управління бюджетним процесом України. Національні інтереси України полягають нааперед у збереженні цілісності та забезпеченні її економічного розвитку як незалежної та суверенної держави. Це стає можливим за умови ефективного управління бюджетним процесом зокрема та фінансовою системою країни загалом, децентралізації управління економікою, удосконалення економічних відносин між Україною та Європейським Союзом. Крім цього, глобальні дисбаланси, політична та економічна нестабільність природно приводять до стискання інвестиційної активності. У таких умовах необхідним є швидке реагування органів державного управління інвестиційною діяльністю на зміни макроекономічної динаміки [1]. Важливу роль у цих реформах відіграють зміни у бюджетній системі. Саме тому управління бюджетним процесом є одним із напрямів управлінської діяльності, який забезпечує цілісність управління фінансовою системою держави та реалізацію і досягнення її фінансових цілей. Фундаментальна роль відводиться оптимізації державного управління бюджетним процесом, що і визначає актуальність цього дослідження.

Реалізація стратегічного курсу України на євроінтеграцію полягає у забезпеченні всебічного входження у європейський економічний простір та створення передумов для набуття членства у ЄС. Так, вирішення проблем управління бюджетним процесом України набуває все більшого значення, а його оптимізація згідно з європейськими стандартами значною мірою покликана підвищити ефективність бюджетної системи держави. Адже саме від ефективності управління бюджетним процесом і залежить забезпечення сталого розвитку країни, виконання державою соціальних зобов'язань перед суспільством, ефективне формування та використання фінансових ресурсів, створення достатньої фінансової основи для розвитку країни, реалізація функцій держави, оптимізація джерел бюджетних надходжень і видат-

ків, поліпшення діяльності органів виконавчої та законодавчої влади в бюджетній сфері тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Огляд останніх досліджень і публікацій переконає, що в Україні зростає інтерес до проблем управління бюджетним процесом, удосконалення системи бюджетного регулювання, поглиблюються наукові дослідження щодо з'ясування бюджетного планування та контролю за використанням бюджетних коштів. Здебільшого у цих дослідженнях акцентується увага на зростанні ролі бюджету у фінансовій системі держави, використання його як регулятора економіки та рівня розвитку країни. Проблеми та особливості управління бюджетними коштами досліджували зарубіжні вчені-науковці – Abate, B., Bouvier, M., Breuil, R., Esclassan, M., Hildreth, W., Hroppelli, Kaul, I., Lassale, J., Miller, G., Myers, Poli, R., Rabin, J., Van Horn та ін. Серед вітчизняних науковців, які розглядали у своїх працях питання бюджетного регулювання та управління бюджетними ресурсами, належать роботи В. Андрущенка, В. Базилевича, С. Буковинського, О. Василика, В. Гейця, І. Луніної, В. Опаріна, Ю. Пасічника, В. Федосова, С. Юрія та багатьох інших. Наукові напрацювання з цієї проблематики мають фундаментальне значення в бюджетній системі України. Однак, враховуючи зміни, що відбуваються в економіці України, процеси децентралізації, в умовах євроінтеграції актуальними залишаються проблеми управління бюджетним процесом, що зумовлює необхідність формування нової сучасної ефективної моделі управління бюджетними коштами. Саме тому ця стаття присвячується дослідженню означеної вище проблеми.

Мета статті полягає у поглибленні дослідження практики функціонування бюджетного процесу України та формуванні нових підходів до управління бюджетними ресурсами в умовах євроінтеграції.

Основні результати дослідження. Процеси євроінтеграції стають неможливими без підвищення ефективності державного управління та потребують нових підходів в управлінні бюджетною системою

загалом та бюджетним процесом зокрема. Бюджетний процес ми розглядаємо з погляду шести послідовних стадій, серед яких:

- складання бюджетів;
- розгляд бюджетів;
- затвердження бюджетів;
- виконання бюджетів;
- звітування за виконанням бюджетів;
- контроль за дотриманням бюджетного законодавства.

Причому дія кожної наступної стадії бюджетного процесу залежить від ефективності попередньої стадії. Розглянемо кожну стадію бюджетного процесу та визначимо нові підходи до управління бюджетними ресурсами відповідно до умов євроінтеграції. Угода про асоціацію між Україною та ЄС регламентує, що бюджетна політика України повинна бути спрямована на розвиток системи середньострокового бюджетного прогнозування (планування), удосконалення програмно-цільових підходів у бюджетному процесі й аналізу ефективності та результативності виконання бюджетних програм, покращення обміну досвідом та інформацією з питань планування і виконання бюджету та стану державного боргу [2]. Крім цього, як зазначають автори в науковій статті, «має бути баланс внутрішнього та зовнішнього боргу. Співвідношення державного боргу та ВВП є дуже важливим для економічного зростання, а також шляхів скорочення боргу» [3].

В умовах євроінтеграційних процесів Урядом України вже зроблено перші кроки на шляху формування інноваційних підходів до реалізації бюджетного процесу та визначення основних векторів руху в забезпеченні економічного росту країни. Нові підходи формування та реалізації бюджетного процесу знайшли своє відображення у Проекті бюджетної резолюції «Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки» від 15.06.2017 р. [4]. Фундаментом визначення основних напрямів бюджетної політики на 2018–2020 рр. були положення Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди, Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», програм співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Схвалена Урядом України бюджетна резолюція є стратегічним документом, який визначає спрямування державних фінансів на пріоритетні реформи, формує план розвитку економіки країни на перспективу та створює основу для проведення системних глибоких реформ.

Вперше за всю історію бюджетування в Україні запроваджено середньострокове бюджетне планування, що визначає інноваційність бюджетної політики, передбачає посилення бюджетної дисципліни та запровадження проактивного механізму управління бюджетними коштами, що сприятиме вчасному прийняттю рішень та забезпечить фінансову стабільність і зміцнення економічного зростання у середньостроковій перспективі [5].

Розглядаючи етап складання бюджетів, особливої уваги потребує програмно-цільовий метод, який з 2002 року був впроваджений в Україні та з моменту прийняття нової редакції Бюджетного кодексу Украї-

ни набув подальшого розвитку, а нині потребує удосконалення. Перевагами програмно-цільового методу складання бюджетів є чітке розмежування повноважень та відповідальності виконавців, що забезпечує ефективно та цільове використання бюджетних ресурсів. Крім цього, ефективність цього методу забезпечується середньостроковим плануванням бюджету та збільшенням ступеня прозорості інформації про бюджет. Однак одним із нових підходів до удосконалення та підвищення ефективності реалізації програмно-цільового методу управління бюджетним процесом, на нашу думку, може бути використання інструментів проектного менеджменту, що сприятиме ще більшій прозорості складання бюджетів та підвищенню оперативності виконання відповідних дій в бюджетному процесі. Таким чином, програмно-цільовий метод складання бюджетів орієнтований на результат від бюджетних видатків, ґрунтується на показниках ефективності та підвищенні ступеня відповідальності учасників бюджетного процесу.

Що стосується наступних двох стадій бюджетного процесу – розгляду та затвердження бюджету, особлива увага, на нашу думку, має бути зосереджена на забезпеченні вчасності прийняття та реальності майбутнього бюджету, а також на удосконаленні механізму врегулювання чіткого та обґрунтованого обсягу бюджетних коштів між головними розпорядниками державного бюджету і головними розпорядниками коштів місцевих бюджетів та між фінансовими органами. Це сприятиме підвищенню реалізації принципу прозорості розподілу бюджетних коштів та зниженню розбіжностей щодо обсягу бюджетних призначень, що дасть змогу збільшити ефективність управління бюджетним процесом в умовах євроінтеграції.

Виконання бюджетів є важливою стадією бюджетного процесу, яка визначає ступінь ефективності здійснення органами державної влади покладених на них функцій та повноважень. Саме рівень компетентності учасників бюджетного процесу впливає на стан соціально-економічного розвитку країни. Особливого значення це питання набуває в умовах обмеженості бюджетних ресурсів держави, що є актуальним для нашої країни. Визначення ефективності виконання бюджетів потребує здійснення аналізу основних показників, серед яких: доходи та видатки бюджету, дефіцит бюджету, валовий внутрішній продукт, індекс інфляції, доходи та видатки населення на одну особу (табл. 1).

Аналізуючи наведені дані в табл. 1, спостерігається чітка тенденція до зростання протягом досліджуваного періоду таких показників, як: доходи бюджету, видатки бюджету, ВВП, доходи населення на одну особу та видатки населення на одну особу, що є позитивним фактором. На основі цих показників розраховуємо ефективність виконання бюджету та визначимо рівень збалансованості бюджету (табл. 2).

Аналіз розрахованого нами показника ефективності виконання бюджету свідчить, що лише у 2009 році виконання Зведеного бюджету України було неефективним, адже цей показник становить менше 100%. Починаючи з 2010 року виконання Зведеного бюджету України було ефективним, але чіткої тенденції до зростання не спостерігається, а з року

Таблиця 1

Основні показники виконання Зведеного бюджету України протягом 2009–2018 рр.

Показник	Рік										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018/ 2017, +,-
Доходи бюджету, млн.грн.	314754	345523	430632	478903	483433	494200	720436	877154	1136849	1323173	186324
Видатки бюджету, млн.грн.	307312	377873	416854	492455	505844	523126	679871	835590	1056760	1250174	193414
ВВП, млн.грн.	913345	1079346	1299991	1404669	1465198	1586915	1988544	2385367	2983882	3558706	574824
Дефіцит бюджету, млн.грн.	21607	64836	23058	50786	63590	72030	30898	54683	42094	139808	97714
Індекс інфляції, %	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	-3,9
Доходи населення на 1 особу, грн.	6821	7517	9407	10495	10613	10879	16815	20555	26759	31303	4544
Видатки населення на 1 особу, грн.	6660	8221	9106	10791	11105	11516	15868	19581	24873	29576	4703

Джерело: побудовано та розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [6] та Державної казначейської служби України [7]

Таблиця 2

Показники ефективності виконання Зведеного бюджету України протягом 2009–2018 рр.

Показник	Рік										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018/ 2017, +,-
Ефективність виконання бюджету, %	96,7	109,8	124,6	111,2	100,9	102,2	145,8	121,8	129,6	116,4	-13,2
Рівень збалансованості бюджету, %	2,4	6,0	1,8	3,6	4,3	4,5	1,6	2,3	1,4	3,9	2,5

Джерело: побудовано та розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [6] та Державної казначейської служби України [7]

в рік цей показник змінюється в бік то зростання, то зниження. Однак найефективнішим цей показник був у 2015 році (145,8%). Але враховуючи антитерористичну операцію на сході України, особливого покращення соціально-економічного рівня розвитку у 2015 році в державі не відбулося.

Що стосується рівня збалансованості бюджету, то умовою ефективності цього показника вважається значення не більше 3%. Так, у 2017 році цей показник був найкращим та становив 1,4%, що свідчить про досягнення найбільшої рівноваги між доходами і видатками держави протягом досліджуваного періоду та стійкість фінансової системи країни. В умовах євроінтеграції збалансованість бюджету повинна досягатися шляхом знаходження додаткових джерел доходів на основі подолання тіньового сектору економіки держави, а не шляхом скорочення витрат, особливо на соціальну сферу.

Здійснюючи оцінку бюджетного процесу, доцільним, на нашу думку, є визначення коефіцієнтів економічної та соціальної ефективності Зведеного бюджету України, результати розрахунку якого наведено на рис. 1. Адже означені вище показники характеризують результативність бюджетного процесу держави, а саме: кінцевий результат, витрати, які були затрачені на його отримання, а також відповідність результатів діяльності держави соціальним потребам і суспільним цілям, основними показниками яких є підвищення якості життя та рівня добробуту населення країни.

Розраховані нами показники дають підстави стверджувати, що значення коефіцієнтів економічної ефективності та соціальної ефективності Зведеного бюджету України протягом досліджуваного періоду мають здебільшого однакову тенденцію. Якщо, наприклад, коефіцієнт економічної активності у 2009 році був найменшим, то відповідно

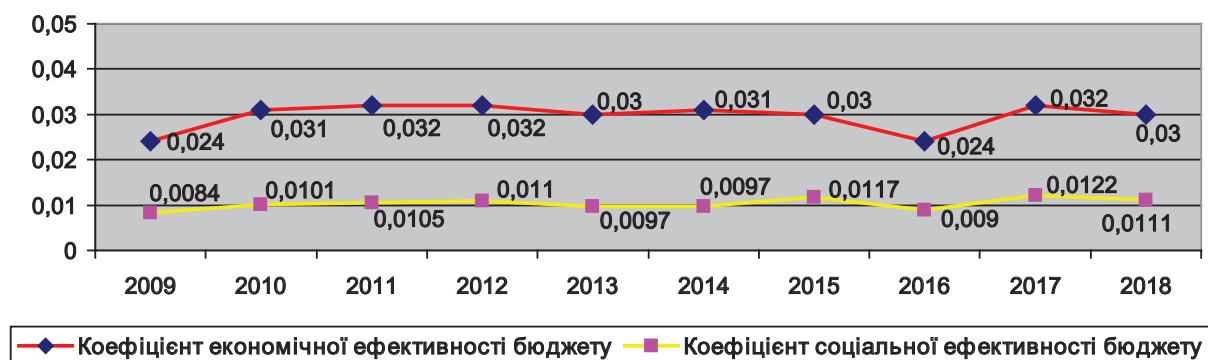

Рис. 1. Коефіцієнт економічної та соціальної ефективності Зведеного бюджету України протягом 2009–2018 рр.

Джерело: побудовано та розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [6] та Державної казначейської служби України [7]

і коефіцієнт соціальної ефективності в цьому ж році був найменшим і становив 0,0084. Однак у 2017 році зазначені вище коефіцієнти мали найвищі значення. Тобто криві коефіцієнту економічної ефективності бюджету та коефіцієнту соціальної ефективності бюджету, що зображені на рис. 1, мають однаковий вектор руху. Таким чином, варто зазначити, що ці два коефіцієнти взаємопов'язані між собою та ефективність одного з них залежить від результативності іншого. При цьому, формуючи нові підходи до управління бюджетним процесом в умовах євроінтеграції на стадії виконання бюджетів, важливим, на нашу думку, є ефективне виконання функцій, які покладено на органи державної влади, від результативності яких залежить ефективність бюджетного процесу.

На стадії звітування за виконанням бюджету в частині формування нових підходів до управління бюджетними ресурсами в умовах євроінтеграції доцільним, на нашу думку, є удосконалення нормативно-правової бази в контексті її адаптації до європейських норм та стандартів, а також удосконалення методології системи обліку державних фінансів, що сприятиме реальності та ефективності управління бюджетним процесом в сучасних умовах.

Заключною стадією бюджетного процесу є контроль за дотриманням бюджетного законодавства, який відповідно до Бюджетного кодексу України спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами, що здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками, забезпечує: оцінку управління бюджетними коштами; правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності; досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень; проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів; запобігання порушенню бюджетного законодавства [8]. Тобто бюджетний контроль спрямований на забезпечення ефективності, раціональності і законності використання коштів бюджету, попередження бюджетних правопорушень і нецільового використання бюджетних коштів та їх ліквідації.

Розраховані нами показники дають підстави стверджувати про потребу в удосконаленні бюджетного контролю. Адже протягом досліджуваного нами періоду з 2009 по 2018 р. не спостерігається чіткої тенденції до покращення ефективності використання бюджетних коштів. Так, особливої уваги, на нашу думку, в контексті формування нових підходів до управління бюджетними ресурсами в частині контролю заслуговує досвід зарубіжних країн, а саме парламентський. У більшості країн-учасниць ЄС парламенти мають право скорочувати або збільшувати витрати й податки шляхом прийняття поправок, але лише у суворо визначених межах (наприклад, щоб дефіцит бюджету не перевищував певних контрольних цифр, запропонованих урядом). У Великій Британії основними обов'язками парламенту, зокрема Палати громад, у контролі за державними доходами й видатками є наділення повноваженнями на збирання податків і зборів та затвердження цілей видатків і суми кожного з них. Парламент має також переконатися, що надані суми витрачаються лише на ті цілі, які він мав на меті. Жодна виплата з державної казни центрального уряду не може здійснюватися і жоден податок чи кредит санкціонуватися інакше, як на основі акта парламенту [9]. Рахункова палата України, здійснюючи контроль за використанням бюджетних коштів, не повною мірою виконує свої повноваження, що призводить до невиконання бюджету, зменшення надходжень та використання незаконних схем.

Вирішуючи означену вище проблему, перше, що потрібно зробити, це – приймати управлінські рішення, основою яких має бути ґрунтовний та глибокий аналіз очікуваних макроекономічних показників. Важливим моментом при цьому є розробка декількох сценаріїв прорахунків, що сприятиме вибору найоптимальнішого варіанту виконання бюджету держави та попередженню зловживань у сфері бюджету.

Значно актуальним залишається питання контролю за цільовим використанням коштів бюджету. Найбільшими порушеннями є незаконне і нецільове використання бюджетних коштів на виконання державних цільових програм, завищення вартості будівельних робіт, незаконна передача державного чи комунального майна суб'єктам недержавної форми

власності, порушення норм бюджетного законодавства, порядку розмежування доходів, заниження цін на реалізацію товарів і послуг тощо. Тому, формуючи нові підходи до управління бюджетним процесом в умовах євроінтеграції в контексті контролю, доцільно, на нашу думку, робити акцент на реалізацію аудиту ефективності.

Адже аудит ефективності включає не тільки специфічні аспекти управління, але й усю управлінську діяльність, у тому числі «організаційну та адміністративну системи». Інституціоналізація нового виду контрольної діяльності пов'язана, по-перше, з тенденціями підвищення ролі державних фінансів в економіці розвинених країн, по-друге, з розвитком систем державного фінансового контролю, коли контроль тільки за розподілом та обліком витратання державних коштів вже не відповідає потребі ефективного державного управління; по-третє, з необхідністю підвищення ефективності систем контролю, особливо внутрішнього (відомчого) [10].

Висновки. Вважаємо, що запропоновані нами підходи до управління бюджетними ресурсами держави в умовах євроінтеграції сприятимуть оптимізації управління бюджетним процесом України, посиленню прозорості роботи органів державної влади, підвищенню ефективності використання коштів бюджету, інвестиційної привабливості країни та зростанню міжнародного рейтингу України у забезпеченні всебічного входження у європейський економічний простір і створення передумов для набуття членства у ЄС.

Бібліографічний список:

- Олешко А.А., Красюк Я.О., Борисова М.С. Антикризове управління інвестиційними процесами в національній економіці. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020 р. № 1(112). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/1_2020/26.pdf (дата звернення 24.04.20).
- Угода про асоціацію між Україною та ЄС. *Офіційний сайт Євроінтеграційний портал*. URL: <https://eu-ua.org/ohliad-uhody-pro-asotsiatsiiu> (дата звернення 20.03.20).
- Anna Oleszko, Alla Kasych, Olga Pokataieva, Olena Trokhymets, Inna Kantsur. Goals of government debt reduction in European Union and in Ukraine. *Espacios*. Vol. 41 (Issue 08) Year 2020. Page 12. URL: <http://www.revistaespacios.com/a20v41n08/a20v41n08p12.pdf> (дата звернення 20.03.20).
- Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки. *Офіційний сайт Верховної Ради України* URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047 (дата звернення 24.03.20).
- Канцур І.Г. Бюджетна стратегія як елемент управління економічним ростом України в умовах євроінтеграційного курсу. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*: електронне наукове видання [Електронний ресурс]. Університет державної фіскальної служби України. гол. ред. М.О. Кузель. 2017. № 2. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znprudps/index.html> (дата звернення 28.03.20).
- Статистична інформація Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.03.20).
- Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення 20.03.20).
- Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 20.03.20).
- Орлюк О. П. Фінансове право: навч. посібн. Київ. Юрінком Інтер, 2003. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/FPPravo/01-05/11053.htm> (дата звернення 20.03.20).
- Аудит державних фінансів: стандарти аудиту INTOSAI: перекл., підготовлений для Рахункової палати України Проектом TISIS. Київ. Рахункова палата України, 2002. 48 с.

References:

- Oleszko A.A., Krasych Ya.O., Borysova M.S. (2020). Antykryzowe upravlinnja investycijnymy procesamy v nacionalnij ekonomici [Crisis management of investment processes in the national economy]. *Derzhava ta rehiony. Serija: Ekonomika ta pidpryjemnyctvo*. Vol. 1(112). Available at: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/1_2020/26.pdf (accessed 24.04.2020).
- Ughoda pro asociaciju mizh Ukrajinou ta JeS [The Eurointegration portal. Association Agreement between Ukraine and the EU]. *Oficijnyj sajт. Jevrointehracijnyj portal*. Available at: <https://eu-ua.org/ohliad-uhody-pro-asotsiatsiiu> (accessed 20.03.2020).
- Oleszko A., Kasych A., Pokataieva O., Trokhymets O., Kantsur I. (2020). Goals of government debt reduction in European Union and in Ukraine. *Espacios*. Vol. 41 (Issue 08). Page 12. Available at: <http://www.revistaespacios.com/a20v41n08/a20v41n08p12.pdf> (accessed 20.03.2020).
- The Verkhovna Rada of Ukraine. Osnovni naprjamy bjudzhetnoji polityky na 2018–2020 roky [The main directions of fiscal policy for 2018–2020 years]. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047 (accessed 24.04.2020).
- Kantsur I. (2017). Bjudzhetna strateghija jak element upravlinnja ekonomichnym rostom Ukrajinu v umovakh jevrointehracijnogho kursu [Budget strategy as an element of management of economic growth of Ukraine in the context of the European integration course]. *Zbirnyk naukovykh pracj Universytetu derzhavnoji fiskalnoj sluzhby Ukrainy*. № 2. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znprudps/index.html> (accessed 28.03.2020).
- State Committee of Statistics of Ukraine. Statystychna informacija Derzhavnogho komitetu statystyky Ukrainy [Statistical information of the State Statistics Committee of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20.03.2020).
- Oficijnyj sajт Derzhavnoji kaznachejskoji sluzhby Ukrainy [Official site of the State Treasury Service of Ukraine]. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (accessed 20.03.2020).
- The Verkhovna Rada of Ukraine. Bjudzhetnyj kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (accessed 20.03.2020).
- Orliuk O. (2003). Finance law. Kyiv. Yurinkom Inter. Available at: <http://www.ebk.net.ua/Book/FPPravo/01-05/11053.htm> (accessed 20.03.2020).
- Public Finance Audit: INTOSAI Audit Standards (2002). Kyiv. Rakhunkova palata Ukrainy (in Ukrainian).